

پیشگفتار

راویان و محدثان فرهیخته از همان سده‌های نخست هجری بر نگارش و گردآوری روایات اهتمام می‌ورزیدند. رهاورد تلاشهای طاقت‌فرسای ایشان، نگارش صدها اثر روایی است. اگرچه بخشی از اولین نوشتارهای حدیثی به دست ما نرسیده است، ولی دانشمندان هوشمند، جوامع و کتابهای مفصل را، با استفاده از همان آثار اولیه تدوین کردند و بدین‌سان ما را خوشه‌چین کوششهای راویان نخست گرداندند و امروزه صدها کتاب روایی، زینت‌دهنده کتابخانه‌هاست.

آنچه برای کارشناس علوم و معارف حدیث، مهم می‌نماید «شناخت کتابهای روایی» است؛ چه اینکه تمام آموزه‌های دینی ما در قرآن و سنت تبلور یافته و دستیابی به سنت نیز تنها با مراجعه به متون روایی ممکن است.

با نیم‌نگاهی به نگارشهای پیشینیان می‌یابیم که شیوه‌های تدوین آثار روایی بسیار گوناگون است. این گوناگونی بنا به نیاز زمانه، انگیزه و گرایشهای نویسنده و عواملی مانند سلیقه مخاطبان پدید آمده است. اگر حدیث‌پژوه از شیوه‌های نگارشی کتابهای حدیث آگاه باشد می‌تواند پژوهش خویش را روشمند و با هدف معین و در زمان کمتری به انجام رساند. چرا که پاسخ بسیاری از پرسشهای پژوهشی امروز را می‌توان در کتابهای پیشینیان یافت. بنابراین نخستین تلاش حدیث‌پژوه مراجعه به منابع و مصادر است و هر اندازه بیشتر با منابع و شیوه‌های تدوین آنها آشنا باشد، پژوهش بر پایه‌های معتبرتر استوار خواهد شد.

کتاب حاضر بر آن است که علاقه‌مندان و پژوهشگران را در نخستین گامهای پژوهش - یعنی شناخت شیوه نگارشهای حدیثی - همراهی کند و زمینه آشنایی با دهها منبع حدیث را نیز فراهم سازد.

در این کتاب نه تنها به بررسی شیوه‌های کتابهای حدیثی پرداخته شده است، بلکه، سعی شده است با ارائه روشی منطقی، چگونگی سبک‌شناسی هر کتاب نیز آموزش داده شود تا دانشجویان گرامی با استفاده از همین روش، به بررسی کتابهایی که در این مجموعه بررسی نشده‌اند، بپردازند و در آینده پژوهشهای ماندگارتری در حوزه کتاب‌شناسی علوم حدیث پدیدار شود.

گفتمنی است که دانش سبک‌شناسی دانشی نوپدید است. این دانش در علوم حدیث مراحل آغازین خود را طی می‌کند و تاکنون هیچ پژوهش مستقل و کاملی در این زمینه در میان شیعه تدوین نشده است. البته محمد بن جعفر کتّانی (م ۱۳۴۵ هـ) از نویسندگان سنی نخستین کسی است که با نگارش کتاب *الرسالة المستطرفة* پژوهش مستقلی را در سبک‌شناسی کتابهای حدیث اهل سنت ارائه داده است.

این تلاش کوچک در عرصه سبک‌شناسی مرهون ارشادات و راهنماییهای استاد گرانقدر حجت‌الاسلام والمسلمین عبدالهادی مسعودی و نقادی اصلاح‌گرا نه جناب آقای دکتر مجید معارف است. بر خود لازم می‌دانم که سپاس خود را از این بزرگواران ابراز دارم. همچنین از معاونت پژوهشی دانشکده علوم حدیث و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، که زمینه نشر این کتاب را فراهم ساختند، سپاسگزارم.

مهدی غلامعلی

۱۳۸۸